

Jelölés a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére

FEDŐLAP

A. Az elem neve

Élő hagyományok Kalocsa kulturális terében: hímzés, viselet, pingálás, tánc

B. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) megnevezése

a, Kalocsa és a szállások lakói

b, A kalocsai népművészet specialistái: író-, pingáló-, hímzőasszonyok

c, Hagyományörző néptánc-együttesek, népzeneészek, népdalkörök

C. A jelölt elem rövid szöveges leírása

A tarka virágú kalocsai hímzés és pingálás messze földön ismert, és gyakran magával a magyar népművészettel azonosítják. Ez a művészeti ág/tevékenység a Kalocsa 18–19. századi határában kialakult falvak: Drágszél, Homokméggy, Öregcsertő, Szakmár, Újtelek, és a hozzájuk tartozó településrészek hagyományos paraszti kultúrájának sajátos eleme. A jellegzetes nyelvjárása, népművészete, katolikus vallása által jól körülhatárolható, földrajzilag a Kalocsai Sárköznek nevezett régióban élő néprajzi csoportot potának nevezik a környező falvak lakói. A ma is alkotó író-, pingáló- és hímzőasszonyok a kalocsai népművészet hordozói és életben tartói. A hagyományörző csoportok, a néptánc együttesek, a múzeum, a népművészeti ház e jellegzetes kultúra, a népművészet által meghatározott kalocsai identitás őrzői.

Kalocsa és valamikori szállásainak lakói elkötelezettek népművészetük iránt. Számos alkalmat teremtenek viseletük, táncaik bemutatására (Szent Iván éji Multság, Duna menti Folklórfesztivál, Kalocsai Paprika Napok, falunapok, szüreti bálók). Ezeken az eseményeken a legfiatalabbtól a legidősebb korosztályig mindenki részt vesz, így egyben jó alkalmak a kultúra átörökíthető elemeinek továbbadására. A városban nagy szerepet kap az iskolai és a művészeti oktatás kereteiben zajló hagyományápolás.

D. A jelölést beküldő neve

Kalocsa Város Önkormányzata (képviseli: Török Gusztáv Andor polgármester)

E. A jelölés benyújtásának éve

2009

JELÖLÉS

1. Az elem azonosítása

1.a. Az elem neve

Élő hagyományok Kalocsa kulturális terében: hímzés, viselet, pingálás, tánc

1.b. Az elem egyéb elnevezése(i)

1.c. Az érintett közösség(ek), csoport(ok) vagy egyén(ek) azonosítása

A. Kalocsa és a szállások lakói:

A történeti Kalocsa területén lakó katolikus magyar néprajzi csoport egy jól körülhatárolható földrajzi régióban él. Kalocsa város és a határában fekvő, a valamikori szállásokból kialakult falvak, Drágszél, Homokmégy, Öregcsertő, Szakmár, Újtelek és a hozzájuk tartozó településrészek lakóit az egyedi ő-ző nyelvjárás, a jellegzetes népművészet és a katolikus vallás köti össze, s egyben megkülönbözteti környezetétől. Ezt az azonos kulturális identitással rendelkező magyar népséget a környező települések lakói „pota” gúnynévvel illetik a mai napig is.

Az érintett térség állandó lakóinak száma 23 000 fő, ez a lakosság az elvándorlás és a születések számának csökkenése miatt folyamatosan fogy.

B. A kalocsai népművészet specialistái: író-, pingáló-, hímzőasszonyok:

A kalocsai népművészet létének nélkülözhetetlen feltétele, hogy élnek-e még alkotó népművészek. Az úgynevezett író- és pingálóasszonyok nélkül nem volt, nincs és nem lesz kalocsai „népművészet”. Hivatalos helyeken "hímzőasszonyokként" tartják őket számon, de míg hímezni sokan tudnak, addig az írás (a minták előrajzolása az anyagon) és a pingálás (kézi falfestés) speciális tudást és készséget igényel. Szerencsére, napjainkban még 15 író- és pingálóasszony tevékenykedik, akiknek nagyobb részük nyugdíjas, ketten pedig aktív munka mellett próbálják e népművészeti tevékenységet folytatni. Sokan közülük rendelkeznek a Népművészet mestere díjjal, vagy a Népi iparművész címmel (részletesen lásd a 7. c pontban található névsorban).

Az író- és pingálóasszonyok ma különösen nehéz helyzetben vannak. A paraszttársadalom fölbomlása új utak keresésére ösztönözte az alkotókat. A mai népművészek a népművészet és a népi iparművészet mezsgyéjén tevékenykednek. A Kalocsai Népművészeti és Háziipari Szövetkezet megszűnése beszűkítette többségük létalapját. Némelyek kényszervállalkozásba kezdtek, a tőkehiánnyal küszködő vállalkozások kevésbé életképesek. A ruhadarabok kiírása mellett a vállalkozó íróasszonyok szervezik a kézi- és gépi varrást, s ugyancsak ők helyezik el az árut a kereskedelemben. A felvásárlási árak oly alacsonyak, hogy a népművészet főállású megélhetést nem biztosíthat a vele foglalkozóknak. Mindezek következményeként a legfiatalabb íróasszonyok kénytelenek voltak egyéb munkalehetőséget is keresni.

Ma az alkotók népművészeti munkáit, elsősorban a dísz tárgyként használt terítőket budapesti és nemzetközi kereskedők rendelik meg. Kisebb mértékben pedig a helyi igények kielégítése

(lakástextiliák, viseleti darabok, tánc csoportok ruhatára) is fenntartja a népművészek hagyományos tevékenységét.

Az író- és pingálóasszonyok ha tanulták is mesterségüket, általánosságban igaz volt rájuk, hogy készségeiket a családban öröklték, általában anyai ágon. Az író- és pingálóasszonyok mindegyikének volt elődje (szülő vagy nagyszülő) a családban.

Az öröklött képességek nyújtotta lehetőségek keretei között a fiatalabb generációk újításaikkal túllépték az idősebbektől tanult technikákat, esetleg más műfajokban is specialistákká váltak. Emellett a népművészek tevékenységét meghatározták azok a változások, amelyek folyamatosan új igényeket jelentettek. Az eredetileg főként a helyi lakosság mindennapi szükségleteit kielégítő tevékenység mellett egyre nagyobb szerepet kapott az iparszerű, a távoli kereskedelmi forgalomba kerülő darabok, elsősorban a díszítő funkciójú lakástextilek előállítására. A motívumok, a technika és a stílus mindezekkel is összefüggő változását később mutatjuk be.

(A ma is működő író- és pingálóasszonyok listáját lásd a 7. c pontban.)

C. Hagyományörző néptánc-együttesek, népzeneészek, népdalkörök

A 19. század második felében egyre több jel bizonyítja, hogy a népművészet az európai értelmiség érdeklődésének homlokterébe került. Nemcsak a hagyományörző társaságok szaporodása jelzi ezt a folyamatot, hanem a szervezett közösségi szórakoztatás formájaként is megjelenik a népművészet, és az idegenforgalom is felfigyel a műfajban és a faluban/vidékben rejlő vonzerőre. Fesztiválok szerveződnek s a világkiállítások nemzeti pavilonjaiban (London, Párizs, Bécs) is helyet kap a nemzeti népművészet bemutatóterme. Nem marad ki ebből a folyamatból Magyarország sem.

Mezőkövesd után Kalocsa az első között került a bemutató csoportok közé és szerveződik meg a „kalocsai Bokréta”.

Új perspektívák nyíltak meg a település jó táncosai előtt: a fővárosba való utazás, külföldi szereplés és a jelentősebb fellépésekért kapott pénz. Nem feladatunk itt ennek a folyamatnak a bemutatása és elemzése, de tény, hogy első ízben tudatosul a parasztságban az, hogy a saját kultúrája olyan érték, melyre mások is felfigyelnek és elismerik.

„Ezek a műsorok egyfajta népi ösztönmozgást jelentettek meg, mert nemcsak táncoltak vagy daloltak, hanem szokásokat is feldolgoztak, helyi játékos dramatikus hagyományokkal léptek színpadra” – mondta Zsubori Veronika, egykori gyöngyösbokrétás. 1944–1945 kivételével folyamatosan működik a csoport mind a mai napig. Több ezerre tehető azoknak a száma, akik tagjai voltak vagy jelenleg is tagjai valamelyik kalocsai csoportnak. Manapság 5 csoportban több mint 480 gyerek és felnőtt táncol, a fiatal korosztálytól a legidősebbekig, s 3 művészeti iskolában tantervbe iktatva tanulják a gyerekek a helyi hagyományokat. Nagy szerepe van ebben a munkában Kalocsa régi és mai elhivatott „néptanítóinak”, akik egyformán szeretik a gyereket és szülőföldet. Akkor is kötelességüknek tartották a helyi hagyományok gyűjtését és továbbadását, amikor erre a tantervi követelmények egyáltalán nem ösztönöztek. Pécsiné, Tóth Ferenc, Cselik Mária, Farkas Éva és még sorolhatnánk azoknak a helyi pedagógusoknak a nevét, akik mindig kellő alázattal, helyi anyagismerettel és szeretettel végezték és végzik ezt a munkát.

A kezdeti pénzkereset után, később anyagilag semmit nem profitáltak ebből a táncosok, de tevékenységükkel gazdagodtak a kalocsaiak és mindannyian ebben az országban. A közös munka, a helyi, országos és külföldi szereplések öntudatra ébresztették a helyieket, s az ország- és világlátás, újfajta önbecsülést, tapasztalatot, szemléletet eredményezett, mely a tradíciók megtartására ösztönözte a vidék népességét.

Kiváló táncosaik közül ketten kapták meg a Népművészet Mestere-Díjat, 2 fő Életfa díjas. Számos az ifjú népművész, 24 fő Fülöp Ferenc-Díjas (országos hagyományörző táncosi díj).

(A néptánc-együttesek listáját lásd a 7. c pontban.)

1.d. Az elem földrajzi elhelyezkedése és elterjedtsége

Kalocsai Sárköznek a Dunapataj – Kecel – Baja háromszögbe eső mély fekvésű, árvízjárta tájat nevezi a magyar néprajztudomány. A „kalocsai” jelző megkülönböztető szerepű. Segítségével határolják el a Duna-balparti területeket a szomszédos dunántúli, Tolna megyei Sárköztől. A két táj a középkorban egységet alkotott. Helységeiket és népüket együtt nevezték sárközinek. A Kalocsai Sárköz elsősorban földrajzi-történeti tájegység. Földrajzi abban az értelemben, hogy a Duna és az Örjeg mocsarai által közrefogott árvízjárta, alacsony fekvésű tájra, valamint az Örjeg vonalát övező homokhátság szélére terjed ki. Történelmi egység abban az értelemben, hogy csaknem akkora kiterjedésű, mint amekkora a kalocsai érseki uradalom volt az újkorban.

A Kalocsai Sárköz területén többféle magyarság, többféle nemzetiség él együtt. Legnépesebb a kalocsai szállások és Kalocsa város katolikus magyar népe, a pota néprajzi csoport.

1.e. Az elem a szellemi kulturális örökség mely területeit képviseli (lásd az egyezmény 2. cikkének 2. pontját).

- a) szóbeli hagyományok és kifejezési formák, beleértve a nyelvet is mint a szellemi kulturális örökség hordozóját,
- b) előadóművészetek (hagyományos zene, tánc, dráma),
- c) társadalmi szokások, rítusok és ünnepi események,
- d) hagyományos tudás, a természetre és a világegyetemre vonatkozó ismeretek és eljárások,
- e) hagyományos kézművességhez tartozó tudás és gyakorlat.

2. Az elem leírása (lásd N.1-es kritérium)

A kalocsai népművészet generációról generációra öröklődött. Minden generáció kialakította az előző korszakban gyökerező, mégis, csak magára jellemző motívum- és formavilágot, mely élete során végigkísérte. Az együtt élő nagycsaládokban és a társadalmi együttlétek alkalmával a különböző korosztályok a saját korosztályukra jellemző viseletükkel a népcsoport kultúrájának sokszínűségét reprezentálták.

A kalocsai pota néprajzi csoport az 1960-as évek végéig szervesen őrizte és fejlesztette népi kultúráját, népművészetét. A különböző társadalmi változások következtében megszűnt ugyan a hagyományos paraszti szokásrend, de a kalocsaiak – és a valamikori kalocsai szállásokon lakók – erősen ragaszkodnak a parasztösök kulturális örökségéhez, mely lehangsúlyosabban a hímzéshez, a népviselethez és néptánchoz kötődik.

Napjainkig őrzik a legutolsó generáció által kialakított népművészeti motívumokat, amelyek világszerte ismertté tették a kalocsai népművészetet. A kalocsai népművészet életképességét bizonyítja, hogy mindig alkalmazkodni tudott a külső elvárásokhoz. Ez a változás esztétikailag nem mindig pozitív, de a fennmaradásához vitathatatlanul hozzájárult. A viseletdarabok mellett megjelent használati tárgyakon, mint nemzeti reprezentációt külföldre hordták, gazdaságilag is megpróbálták kamatoztatni a „tudást”.

A kalocsaiak és az egykori szállások lakóinak életében fontos szerepet tölt be a „kalocsaiság”, az ehhez a népi kultúrához való tartozás tudata. A közösségek és egyének igyekeznek fenntartani hagyományaikat. Ma is jellemző, hogy a családban a lányok elsajátítják a kalocsai hímzés alapjait, otthon és az oktatási intézményekben megismerkednek a kalocsai motívumok

sajátosságaival és tömegesen táncolnak a gyermekek, fiatalok és idősebbek a néptánc-csoportokban.

A ma is élő kalocsai identitás és a jellegzetes népi kultúra kialakulását sajátos társadalmi-gazdasági folyamatok határozták meg.

1898. január 1-én a szállások elszakadtak Kalocsa városától és két önálló közigazgatási egységgé váltak: Homokmégy központtal a déli, Szakmár központtal az északi szállások. A város régi törzsökös parasztlakosságának többsége kikerült a város kötelékéből.

A hasonló települési és gazdasági adottságok, valamint az együtt töltött két évszázad egységesítő hatása elősegítették az egymástól közigazgatási határokkal mesterségesen elválasztott kalocsaiak népi kultúrájának hasonló haladását a következő évtizedekben is. Az önálló községekbe szerveződött szállások lakói kultúrájukat tekintve ma is kalocsaiak, sőt kifelé is kalocsainak vallják magukat.

A híres kalocsai népi díszítőművészet új stílusa már a város határának külön közigazgatási egységekre tagolódása után fejlődött ki, mégis jellege, színezése, készítési technikája, motívumkincse hasonló az egész területen. Továbbra is közös maradt számukra a múlt, a vallás, a nyelvjárás, a viselet, a maguk teremtette díszítőművészet és mindennapjaik hagyományos szokásvilága. Összetartozás tudatuk jó példája az egykori kalocsai határ területén belüli endogámia, amely a szállások közötti exogám házassági rendszerrel párosult. A történelmi Kalocsa határain belüli házasságok rendje hozzájárult a környezettől való kulturális elkülönülés hosszú fennmaradásához, a néprajzi zártság korai felbomlásának elkerüléséhez.

A sajátosan zárt közösség alakította ki azt a díszítőművészetet, közösségi kultúrát, amely a mai napig jellemzője e térségnek. Az íróasszonyok keze munkájának köszönhetőek azok a motívumok, amelyek a hímzők és pingálók által a viseleten és az otthon falain jelennek meg. Az alábbiakban bemutatjuk a tájegység népi kultúrájának főbb területeit:

a) Írás – hímzés: A 19. század közepéig a poták kizárólag gyári termékekből és fehér házi vásznakból állították össze viseletüket, házi textiljeiket. Az 1860-as években a kalocsai Szeidler-család ütfői hatására alakult ki a kalocsai hímzés első korszaka, a „singlölés”, mely kizárólag lyukakat hímzett fehér fonallal. A polgári mintára kialakított formavilág néhány esztendő alatt sajátos kalocsai paraszthímzéssé fejlődött az „íróasszonyok” és „varóasszonyok” keze nyomán. A hímzett ruhadarabok beépültek a gyári termékekből összeállított viseletekbe, és ebben az időszakban a szegényebb családok asszonyainak és lányainak „ünapön délutános” ruhadarabjain is díszeltek. A singlölést kitaláló generáció gyermekei továbbfejlesztették anyáik örökségét, s a fekete, kék, piros fonalak és egy új technika, a töltött varrás bevonásával egy új motívumvilágot alakították ki az 1880-as években. A 19–20. század fordulóján a harmadik generáció, az unokák újabb három színt (zöld, sárga, bordó) vontak be, s megnövelték a motívumok számát és a csokrok méretét. A 1920-as évek végén a negyedik generáció, a dedunokák nagyméretű virágokkal és hatalmas csokrokkal betöltötték a rendelkezésükre álló teljes területet, s 32-féle színt alkalmaztak. Ebben a korszakban a hímzett ruhák továbbra is az „ünapön délutános” viseletek részei voltak, de már a gazdagabb családok ruhatárában is díszeltek. A kézi hímzés, „varás” mellett 4 új technikát fejlesztettek ki: a „riselinezést”, a „madeirát”, az „üresvarást” és a „rátétest”, mely technikák általában a módosabb családok textiljeire kerültek. Az 1950-es évek elején az ötödik generáció, az ükunokák is megkezdték saját hímzésviláguk kialakítását, de a termelőszövetkezetek szétverésével megszűnő paraszttársadalom megakadályozta a pota néprajzi csoport népművészetének további fejlődését. A hímzés kialakulásával egyidőben megjelentek azok az ügyes kezű asszonyok, akik a motívumokat a textíliára rajzolták. Ezeket a személyeket a kalocsaiak „íróasszonyoknak” nevezték, akik „írták vagy kiírták” a mintákat.

Minden korszaknak megvolt a divatos „íróasszonya”, akik a helyi megrendelők mellett a távoli szállásokról érkező igényeket is kielégítették, ezzel hozzájárultak a pota néprajzi csoport népművészetének egységesüléséhez. Az „íróasszonyok” tudása általában (de nem törvényszerűen) anyáról lányára öröklődött, s néhány család esetén 150 esztendeje folyamatosan él. A kevés számú „íróasszony” mellett szinte mindenki tudott varrni (hímezni), az édesanyák lányaik bevonásával varrták meg azok „létövös humiját”. A 20. században a módosabb családok, akik nagy mennyiségben tudtak adni hímezett ruhát és textilt a lányaiknak, azok a szegényebb családok asszonyaitól, lányaitól rendelték meg hímezéseiket.

A kalocsai népművészetet voltaképpen a lányok „létövös humijának” előállítására éllette. Mindenki megkapta esküvője napjára az élete során szükséges viseletdarabokat, házi- és ágyi textileket, természetesen a család gazdasági erejének mértékéig – egy gazdag leány száz öltözet ruhát is kaphatott, egy szegény leány hármát. E gyakorlat és a hozzá kötődő rítusok, szokáscselekvések éllették, alakították, egységesítették a kalocsai népművészetet, s biztosították a különböző korosztályok elkülönülését az emberi élet egésze alatt. A helyi közösség igénye mellett a 20. század közepén a Gyöngyösbokréta mozgalommal párhuzamosan fejlődött ki a népművészeti árutermelés, a dísz tárgyak előállítása. Ez utóbbi kielégítésére alakították meg 1936-ban a Népművészeti házat, mely számtalan specialistának adott munkalehetőséget és megélhetést.

Az 1950–1960-as évek fordulóján az ún. kivetkőzéssel (a nők elhagyták hagyományos parasztviseletüket) megszűnt a kalocsai népművészet legnagyobb felvevőpiaca. A termelés nagyobb részt a lakástextíliákra és a dísz tárgyra korlátozódott. Ebben az időben az 1952-ben alapított Kalocsai Népművészeti és Háziipari Szövetkezet fogta össze a népi specialistákat, akiknek termékei és bemutatói a világ összes tájára eljutottak. A rendszerváltás után megszűnt a szövetkezet, a valamikori piacok jelentős része elveszett. Napjainkban a dísz tárgyak előállítása a legfontosabb alkotó terület, de jelentős maradt a helyi közösség lakástextiljeinek az előállítása is.

b) Pingálás: A magyar nyelvterületen számos helyen díszítették színes motívumokkal a falfelületet, de sehol sem alakult ki oly gazdag formavilága, mint Kalocsán. A kalocsai pingálás eredetét nem ismerjük, Simonyi Jenő leírásából annyit tudunk, hogy 1882-ben már a kalocsai házak jellegzetessége volt. Az „elsőház” falának felső részén piros és kék, váltakozó szélességű alapra szimmetrikusan elhelyezett virágornamentikát festettek. A 19. század végétől a bútorokról és hímezésekről egyre több motívum vándorol át a falakra, s az alapszínnek között megjelent a zöld. A pingálás 3. korszakában – 1930-as évektől – hatalmas csokrokkal az egész falfelületet beborították, de a koszorú kiegészítésként mindvégig megmaradt. A pingálóasszonyok túlnyomó többségükben azonosak voltak az „íróasszonyokkal”. Míg az írás a korábban ismertetett módon továbbél, addig a pingálás napjainkra már elveszítette megjelenésének tereit. A mai, globalizálódó világban az otthonok pingálására általában nincs igény, a pingálóasszonyok otthonainak státuszszimbólumává vált. A város identitásának szerves része maradt azonban a pingálás, ezért a kalocsai közintézményeket (Városháza, vasútállomás, színház, stb.) ma is pingálással díszítik.

d) Néptánc, népzene: A kalocsai néptánc a nyugati táncdialektushoz tartozik. A magyar nyelvterület virágzó tánc kultúrájú színterét a Kalocsa-vidéki dialektus. A 19. század végén kiteljesedő kalocsai díszítőművészettel egyidejűleg az a polgárosodás talaján keresendő kulturális átalakulás, amely a táncéletet is kibontakoztatta. Nincs egyetlen táncdialektusunk sem, mely ennyire eleven táncéletű lenne, ugyanakkor olyan sincs, amelynek tánckincse ne tartalmazna több régies vonást, mint a Kalocsa-vidéké. A régi stílusú tánckincs egyik hajtása a

kalocsai mars. Ez nem pusztán menettánc, hanem mulatsági funkciójú tánc is volt. A régies marsváltozatok főmotívuma az összetett szerkezetű ún. verdungos lépés volt. Ez a mars még zenei anyagában is hordozta a régi stílus dallambélyegeit. A „Hol jártál az éjjel cinege madár...” kezdetű dallam már csak az öregek marsához megfelelő. Az új marsdivat az első világháború utáni időszakban bontakozott ki. Az új mars már egyértelműen menettánc jellegű. Ritmusa és motívumkincse egyszerű, ismétlődő szerkezetű. A Kalocsa-vidéki mars zenéje elsősorban az új stílusú magyar népdalból táplálkozott. A Kalocsa-vidéki leánykarikázót, az ún. fércelést is fokozott mértékben itatja át az új stílus hatása. A karikázó a közelmúltig szinte már csak itt élt eredeti funkciójában. A lassú csárdás motívumkincse egyszerű, csupán az öttagú verdungos lépésre korlátozódik. A népzenei anyag túlnyomó többségében szerves része az alföldi népzenei dialektusnak.

A helyi néptáncok bemutatását már az 1904-ben megalakult Kalocsai Földműves Ifjúsági Egyesület céljai, közé vette. A kalocsai parasztfjúság művelése keretében néptáncbemutatókat is tartottak. Az egyesület szervezte a kalocsai Gyöngyösbokrétát, mely az 1930-as évek elejétől világhírűvé tette a kalocsai népművészetet és néptáncot. Fél évszázadon keresztül a kalocsai népművészet reprezentálta Magyarországot a világban. A II. világháború után a Gyöngyösbokréta mellett számos táncsoport alakult, melyek 1967-es összevonásával a város megalakította a kalocsai Népi Együttest.

1990-ben a Kalocsai Népi Együttes több, egyesületre bomlott:

„Göröm“ Néptánc és Társastánc Egyesület. Létszáma 156 fő.

Kalocsai Bokréta Népművészeti Egyesület: 3 korosztálynak 3 táncsoportot szervez („Palánták, Gyerökök, Ifjúsági“). Létszáma: 170 fő. A foglalkozásokat három Fülöp Ferenc-díjas táncos tartja.

Kalocsai Hagyományőrző Néptánc Egyesület. Létszáma: 65 fő, 7 évestől a 70 évesig. 2004-ben Muharay-Díjas, hétszeres Kiváló minősítésű. Az Egyesület tagjaiból jött létre a „Mezei Virágok” Népdalkör a kalocsai népdalkincs ápolására, és az Egyesület gondozza Cserey József: Kalocsai kertek alatt... c. népdal-gyűjteményének kiadását (most készül a 4. bővített kiadás).

A Kalocsai Népművészeti és Háziipari Szövetkezet táncsoportja 1990-ben alakult át a Piros Rózsa Táncgyűjtéssé. Létszáma: 49 fő. 2008-ban Muharay-Díjas.

A valamikori kalocsai szállások közül Homokmégynek és Szakmárnak volt Gyöngyösbokrétája, a háború után Drágszélien és Öregcsertőn is szerveződött táncsoport. Ezek közül napjainkban csak Homokmégynek van élő táncsoportja.

A kalocsai néptánc, népzene, gyermekjátékok gyűjtésében, szélesebb körben történő megismertetésében jelentős szerepet játszott Gábor Lajos, Pécsiné Ács Sarolta, Pécsi Sándor, Tóth Ferenc. Az általuk gyűjtött, színpadra is koreografált anyagot a mai napig táncolják a néptánc-csoportok. A régi motívumok felhasználásával újabb koreográfiákat is bemutatnak a csoportok, ezek megalkotásában jelentős szerepet játszanak Bencze Károlyné, Illés Zoltán, Illésné Koszta Krisztina, Kishegyi Simon, Horváth Katalin, Farkas Éva. Korábbi és mai elhivatott koreográfusoknak, szervezőknek köszönhetően óriási az érdeklődés a néptánc-csoportokban való részvételre és a kalocsai ünnepek, rendezvények elképzelhetetlenek a kalocsai néptánc nélkül.

3. A szellemi kulturális örökség jelentőségének társadalmi tudatosítása és közkinccsé válása, valamint a társadalmi párbeszéd ösztönzése (lásd N.2-es kritérium)

A kalocsai népművészet több szempontból is unikálisnak számít: Kalocsa egyedülálló módon megőrizte egyedi népművészetét.

Magyarországon a hagyományos népművészet helyszínei, társadalmi feltételei gyakorlatilag megszűntek. Kalocsa képes volt évszázadokon keresztül megőrizni népművészeti hagyományait és a mai napig (bár egyre nagyobb nehézségek közepette) generációról generációra örökíteni azt. Nincs még egy olyan vidéke ma Magyarországnak (az államhatárokon belül, nem a magyar nyelvterület tekintetében), ahol kontinuuosan művelik a népi alkotótevékenység ezen ágait.

Ezen a vidéken nem elszigetelt jelenségről van szó (előfordul néhol, hogy egy-egy mesterség utolsó képviselői még élnek, esetleg dolgoznak is), hanem olyan sokak által művelt tevékenységről, amely az egész közösség életére, identitás tudatának fenntartására kihat.

A kalocsai népművészet egyedi, sajátos motívumkinccsel és stílussal rendelkezik. A hímzés technikájának ez a fajta kombinációja (kézi és gépi varrás egyszerre) kizárólag itt létezik az országban. A népművészeti ágak (írás, hímzés, pingálás) ilyen szerves kapcsolata, egymásra hatása speciálisan csak Kalocsára jellemző. A díszítő falfestés (pingálás) Magyarország területén sehol máshol nem fordul elő, valódi unikumnak számít.

A közösség a közművelődési rendezvényekkel, kiadványokkal, kiállításokkal, bemutatókkal mindenki számára elérhetővé teszi népművészeti értékeit. Az élet szinte minden területére kiható értékmegőrzés példa értékű lehet más közösségek számára, tudatosodhat bennük saját identitásuk, ráébredhetnek saját kulturális örökségük megőrzésének szükségességére.

4. Megőrzéssel kapcsolatos intézkedések (lásd N.3-as kritérium)

4.a. Jelenlegi és korábbi erőfeszítések az elem megőrzésére

a) Civil szervezetek:

A kalocsai népművészet legfontosabb megőrzői között kell számontartani azokat a néptáncsoportokat, amelyeket fentebb, a 2d pontban már részletesebben leírtunk. A több mint száz esztendőre visszatekintő, szervezett táncitanítás folyamánként jelenleg is öt táncsoport tevékenykedik: „Göröm” Néptánc és Társastánc Egyesület, Kalocsai Bokréta Népművészeti Egyesület, Kalocsai Hagyományörző Néptánc Egyesület, Piros Rózsa Táncegyüttes, Homokmégyi Népi Együttes.

Új, önálló kezdeményezésként alakult meg a Kalocsai Hímzőkör, amely önkéntes formában tömöríti az ügyes kezű kalocsai hímző asszonyokat. Heti rendszerességgel tartják foglalkozásaikat, tanfolyamokra járnak, kiállításokat, bemutatókat szerveznek, önerejükben igyekeznek fölépíteni saját művészeti közegüket.

A múzeum támogatására alakult Kalocsai Múzeumbartók Köre 3 könyvsorozatban és külön kötetekben publikálja a kalocsai népelettel kapcsolatos újabb kutatási eredményeket. A múzeum igazgatójának egyik kutatási területe a kalocsai népművészet és népviselet története, melyből számos tanulmány, CD, DVD jelent meg.

A Kalocsa Népművészetéért Alapítvány létrehozta a Pécsiné Ács Sarolta-díjat, melyet minden esztendőben odaítélnek a kalocsai népművészet megőrzésében kiemelkedő teljesítményt nyújtó személyeknek, szervezeteknek.

b) Önkormányzat és intézmények:

A Városi Tanács és Bács-Kiskun megye Tanácsa 1968-ban indította útjára a Duna menti Folklórfesztivált. Célkitűzése: az autentikus paraszti folklór bemutatása, a hagyományörzés tapasztalatainak továbbadása. Martin György írta a fesztiválról 1978-ban: „Magyarországon egyetlen ez a fesztivál, ahol a folklór hiteles, autentikus formáját tudják bemutatni.” Az elmúlt több mint négy évtizedben is feltett szándéka a szervezőknek, hogy igyekezzenek a legősibb gyökerekhez visszanyúlni és a valóban hiteles néptáncot, népzene, kismesterségeket a közönség elé tárni. A fesztivál egyúttal teret adott a folklorisztika művelőinek személyes találkozására, nemzetközi tanácskozásokon tapasztalataik kicserélésére. Időközben a fesztivál a régiók közötti kapcsolatot is megvalósította (Kalocsa városhoz csatlakozott Baja és Szekszárd is, így együtt rendezzük a programokat). A fesztivál jelentős idegenforgalmi vonzerővel rendelkezik.

Kalocsa Város Önkormányzata a kalocsai folklór megőrzése, továbbörökítése érdekében a 2003/2004. tanévtől bevezette a Liszt Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézményben a táncművészeti képzést. Az iskola helyi tantervében kiemelten kezelte a néptáncoktatást, különösen a kalocsai néptáncot. Az 1980-as években a Szent István Gimnáziumban működött a népi díszítőművészet fakultáció, az 1990/91. tanévtől a Dózsa György Gazdasági, Műszaki Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégiumban a porcelánfestő szakiskolai képzés. Romsics Lászlóné, a Népművészet Mestere 1996 óta tart szakkört a homokmégyi tagiskolában.

Magánkezdeményezésre alakult 2002. év őszén a Hétszínvirág Alapfokú Művészeti Iskola, ahol többek között szintén folyik táncművészeti képzés, és a helyi tantervben a néptáncot (különösen a kalocsait) kiemelten kezelik.

Szakmáron a Danubia Alapfokú Művészeti Iskola 2000-ben kezdte meg a gyerekek táncoktatását.

A város 1932-ben alapította múzeumát. A Kalocsai Sárköz tájmúzeuma gyűjteményeinek legnagyobb hányada a kalocsai „pota” néprajzi csoport tárgyi emlékeit őrzi. A Viski Károly Múzeum mintaeértékű raktárban őrzi a kalocsai hímzés és népviselet darabjait. A Múzeum állandó kiállításban mutatja be a Kalocsai Sárköz, kiemelten a „pota” néprajzi csoport népi kultúráját, a történelmi háttér mellett hangsúlyozottan a textilkészítést, a hímzés-történetet, a viselet-történetet és a lakáskultúrát. Időszaki kiállításokon folyamatosan a nagyközönség elé tárja raktári gyűjteményeit is.

c) Vállalkozások:

Az 1970-ben létrehozott Kalocsai Porcelánfestő Manufaktúra – új utakat keresve – a porcelántermékeken kívánja átörökíteni a kalocsai népművészet motívumait. A vállalkozás beemelte az ipari termelés folyamatába a kalocsai népművészeti motívumokat. A nagy darabszámban előállított porcelánok a világ számos tájára eljutnak, ezzel is népszerűsítve a kalocsai identitás sajátos tárgyiasulását. A porcelán tárgyak fontos küldetése az is, hogy az élet számos területén háttérbe szoruló népművészeti termékek a használati tárgyak sorában maradjanak.

1936-ban adták át a jellegzetes kalocsai parasztházat bemutató Népművészeti Házat. Az épület átalakítását és díszítését kalocsai és Kalocsa környéki parasztmesterek és pingálók asszonyok végezték. A ház a kalocsai parasztlakáskultúráját mutatja be. A házat a kiállítási cél mellett új munkahelyek teremtésére is alkalmassá tették, kézműipari, népművészeti termékeket állítottak elő. A Népművészeti Ház jelenleg múzeumi funkciót tölt be, idegenforgalmi vállalkozások vendégeinek fogadóhelyéül szolgál, melynek keretében népművészeti bemutatókat is szerveznek.

4.b. A megőrzés tervezett lépései

a) Civil szervezetek:

A néptánc-egyesületek – a csatolt dokumentumok alapján – elkötelezik magukat, hogy igyekeznek feltárni a még meglévő népi hagyományokat, koreográfiáikban törekszenek a legautentikusabb formákat bemutatni, megismertetni az érdeklődőkkel. Nagyon fontos szerepe van ebben az együttes-vezetők gyűjtőmunkájának és a hiteles adatközlők kiválasztásának. Viseleteikben őrzik a valódi kalocsai hagyományokat.

A Kalocsai Hagyományőrző Népi Együttes vezetője, Bencze Károlyné gyűjtésének köszönhetően előkészítés alatt van Cserey József: Kalocsai kertek alatt... c. népdalgyűjteményének 4., bővített kiadása.

A kalocsai népművészet motívumainak átörökítése az „író- és pingálóasszonyok” feladata. A Népművészeti és Háziipari Szövetkezet megszűnése óta problémát jelent tudásuk kamatoztatása. Az idősebbek egyéni vállalkozóként próbálják átörökíteni a tudást, de a fiatalabb korosztály – a megélhetése biztosítása végett – részben a szakma elhagyására kényszerült. A Kalocsai Múzeumbarátok Köre alapszabályában vállalta fel, hogy összefogja az író- és pingáló asszonyokat. Számon tartja őket, kiállításokat szervez, kiadványokat jelentet meg, a múzeum rendezvényein bemutatókat szervez részvételükkel. E tevékenységét a Kör a továbbiakban is végezni kívánja. A tudás átadásának jó példája a homokmégyi szakkör, melynek mintájára az összes volt szálláson és a városban is népművészeti szakköröket kellene szervezni.

b) Önkormányzat és intézmények:

Kalocsa Város Önkormányzata Képviselő-testülete az 1999-ben elfogadott közművelődési rendeletében hitet tett a kalocsai népművészet megőrzésére, támogatására. „3. § (4) Az önkormányzat kiemelt céljának tekinti a hagyományok ápolásának érdekében a népművészeti és hagyományőrző közösségek működésének támogatását; civil szervezetek, szakmai műhelyek, alkotó közösségek tevékenységéhez közösségi szintér biztosítását; a város értékeinek bemutatását, megőrzését, a lokálpatriotizmus erősítését.”

Az Önkormányzat anyagilag is támogatja a néptánc-egyesületek működését, ez 1993. év óta külön tételen szerepel a város költségvetésében. 1968 óta a város a Duna menti Folklórfesztivál rendezésének költségeit jelentős részben saját költségvetéséből fedezte (alkalmanként minimum 50%-os mértékben). A város Önkormányzata elkötelezte magát, hogy a Duna menti Folklórfesztivált a jövőben is megrendezi.

A város fenntartja, üzemelteti a Városi Közművelődési Intézmények, Múzeum és Televízió intézményét, a bemutatkozásnak színteret adó színháztermet, valamint az érsekkerti szabadtéri színpadot. Az intézmény a Duna menti Folklórfesztiválon kívül a népi hagyományok bemutatásának a Szent Iván éji Mulatsággal és a Kalocsai Paprika Napokkal (ez egyúttal a sajátos gasztronómia megőrzését is szolgálja) is teret biztosít. A néptánc-egyesületek részére az Intézmény biztosítja térítésmentesen a próbatermet is.

A Városi Közművelődési Intézmények, Múzeum és Televízió szakembereivel gondoskodik a népi hagyományok bemutatásának segítéséről, archiválja a rendezvényeket.

2003/2004. tanévtől kezdődően a Liszt Ferenc Alapfokú Művészetoktatási Intézményben néptánc-oktatás folyik (előkészítés alatt van a népzenei tanszak beindítása), ennek – a normatíván felüli költségeit – a város fedezi, ezt és a Dózsa György Gazdasági, Műszaki Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégiumban a porcelánfestő szakképzést továbbra is fenn kívánja tartani. Az utóbbi iskola tervezi kézi és gépi hímző szakképzés beindítását.

Az alapítványi formában működő Hétszínvirág Alapfokú Művészeti Iskola fenntartója is elkötelezett a képzés fenntartásában.

A középiskolákban folyó helytörténeti oktatást kiegészítik az intézmények a helyi népművészet alapjainak oktatásával is.

Kalocsa és Környéke Társult Óvodája, Bölcsődéje pedagógiai programja tartalmazza a népi játékok óvodai oktatását, ennek tartalmát folyamatosan bővítik.

A pota néprajzi csoport kulturális elemei megőrzésének alapját a Viski Károly Múzeum gyűjteményei adják. A nagyértékű múzeumi gyűjtemények megőrzése az egyik kiemelt feladatunk. Biztosítani kell a múzeumi gyűjtemények preventív konzerválását, mely a tárgyak hosszútávú megőrzésének feltétele. Létre kívánunk hozni a Múzeum meglévő gyűjteményei mellett egy olyan digitális adatbázist, amely magában foglalja az ország más településein lévő közgyűjtemények, intézmények hasonló tematikájú anyagait is. Ezzel segítenénk a helyi hagyományőrző közösségek munkáját. A Múzeum tervezi az épület bővítését, ahol újabb állandó kiállításokat és látványtárakat létesítene, valamint olyan közösségi tereket, amelyek alkalmasak közművelési és múzeumpedagógiai foglalkozások rendezésére. Folytatjuk az óvodások múzeumi foglalkozásait (bemutatók, dramatikus játékok, kézműves foglalkozások) azok mintájára megtervezzük az általános iskolák mindkét tagozatának és a középiskolásoknak szóló programokat. A múzeumi gyűjteményekre alapozva elkészítjük a helyismereti tantervet. Ennek oktatását a Múzeum kihelyezett időszaki kiállításokkal, előadásokkal, bemutatókkal segíti.

A Népművészeti Ház hagyományos helyszíne a kalocsai népi kultúra bemutatásának, mely helyszínt a továbbiakban is meg kívánjuk őrizni. A korábbi átalakítások és felújítások hibáit ki kell javítani, hogy az épület külső megjelenése és belső berendezése harmonikus legyen.

c) Vállalkozások:

Az utóbbi évtizedekben a globalizáció hatására a kalocsai viseletből és lakáskultúrából egyre nagyobb mértékben visszaszorulnak a hagyományos formák és motívumok. A Motolla Bt. a hagyományőrzés jegyében egyik fontos feladatának tartja, hogy egymásra építse a mai divatot és a hagyományos népművészeti elemeket. Támogatni kell azokat a vállalkozásokat, amelyek hasonló célkitűzéssel jöttek, jönnek létre.

d) Közösen tervezett kezdeményezések:

A kalocsai népi kultúra különböző területeinek iskolai és közművelődési népszerűsítésével és terjesztésével azt kívánjuk elérni, hogy az idősebb generációk mellett a fiatalabbakban is megerősödjön a kalocsai mi-tudat/identitástudat, melynek alapvető megnyilvánulása a hímzés, a viselet, a pingálás és a tánc.

Mivel a kalocsai népművészet létét jelentő író- és pingálóasszonyok a népművészeti termékek alacsony felvásárlási árai miatt nem tudják megteremteni megélhetésüket, – valamint a kalocsai azonosságtudat tárgyiasulásának hosszútávú megőrzése okán – tevékenységük védelme elengedhetetlen.

Át kell alakítani a népművészeti termékek zsűrizését. Javasoljuk, hogy minden népművészeti tájegység – így a kalocsai is – népművészeti termékeit helyi kutatók (akik ténylegesen ismerik a helyi sajátosságokat) bevonásával értékeljék.

A zsűriztetés során – az arra érdemes termékek – kapjanak védjegyet, amely garantálja, hogy az adott termék valóban a tájegység jellemzőit hordozza.

Követhetővé kell tenni a népművészeti termékek útját az előállítástól az értékesítésig, megőrizve ezzel a termékek eredetiségét és kulturális értékét.

Ki kellene alakítani egy olyan helyi „érdekvédelmi” szervezetet, amelynek célja a valóban kalocsai népművészeti termékek piacra juttatásának elősegítése, mely egyúttal keretet biztosítana a specialisták tudásának átörökítéséhez is.

4.c. A megőrzést veszélyeztető, akadályozó tényezők, a közösségi védőintézkedések korlátai

Már az UNESCO egyezmény megszületése előtt felmerült annak igénye a kalocsai népművészet (néptánc, hímzés, pingálás) művelői részéről, hogy annak sajátosságait megőrizzék, megakadályozzák elkorcsosulását. Ennek érdekében a néptánc-egyesületek rendszeres minősítési procedúrán vesznek részt, amely garanciát nyújt arra, hogy táncaik, koreográfiájuk megfelel az érintett közösség hagyományainak. Az író-, hímző asszonyok kezdeményezik a népművészeti értékek fokozottabb jogi, gazdasági védelmét. A Viski Károly Múzeum és a Kalocsai Múzeumbarátok Köre kiállításokkal, kiadványokkal, konferenciákkal, továbbképzésekkel segíti a kalocsai együtteseket, pedagógusokat, hogy megismerhessék a hagyományokat, és azokat a hagyományos értékeknek megfelelően adják tovább. Az oktatási, nevelési intézmények pedagógiai programja kiemelten kezeli a kalocsai népművészet, hagyományok tudatosítását, megismertetését, elsajátítását.

Az öt táncsoportban mintegy 500 önkéntes táncol, az érdeklődés folyamatos. A szülők mindig fontosnak tartották, hogy gyermekeik megismerjék és részeseivé váljanak a helyi kultúrának, ezért az utánpótlással sohasem volt probléma. A felnőtt táncosok és a gyermek táncosok szülei jelentős anyagi terhet vállalnak a táncosok ruháinak előállításával, valamint bel- és külföldi fellépések részbeni finanszírozásával. A népművészet ilyen mérvű kohéziós erejét látva Kalocsa városa jelentős anyagi forrást biztosít a táncsoportok működéséhez, valamint fenntartja és térítésmentesen rendelkezésükre bocsátja a működésükhöz szükséges helyszíneket.

A kalocsai népművészet alkotói, az író- és pingáló asszonyok tudásukat családjukból öröklötték, és több generáción át örökítették. A napjainkban élő és dolgozó asszonyok is fontosnak tartják öröklött tudásuk továbbadását.

A Viski Károly Múzeum legfontosabb küldetése ma a kalocsai népművészet gyűjtése, megőrzése, feldolgozása és bemutatása. A Múzeum vezetője a pota néprajzi csoportból származik, családja sokgenerációs népművész, ezért érzelmi elkötelezettség is vezérli a kalocsai népművészet iránt. A Múzeum egyik kiemelt célja a kalocsai népművészeti archívum felépítése, az egész hagyaték digitalizálása.

A Múzeumbarátok Köre egyik legfontosabb küldetése a kalocsai helytörténeti és néprajzi könyvkiadás.

Kalocsa Város Önkormányzata rendkívül fontosnak tartja a kulturális identitás megőrzését, a kalocsai népművészet fennmaradását, ezért kiemelten támogatja, amit programjában is rögzített. Ennek érdekében anyagilag is segíti a néptánc-egyesületek működését, rendezvények (Duna menti Folklórfesztivál, Szent Iván éji Mulatság, Kalocsai Paprika Napok, stb.) rendezésével, jórészt városi finanszírozásával. A város oktatási intézményeiben – a helyi tantervben rögzítetten – előírta a helytörténet és a helyi népművészet sajátosságainak oktatását.

5. A közösség részvétele és hozzájárulása (lásd N.4-es kritérium)

5.a. A közösségek, csoportok, egyének részvétele

A jelöléshez hozzájárult és a jelölés elkészítését helyi szinten összefogta és koordinálta Kalocsa Város Önkormányzata. Az előkészítésben, az anyagok összegyűjtésében, a tájegységhez tartozó közösségek, egyének és szakemberek bevonásában a város polgármestere irányításával munkacsoport alakult. A munkacsoportban részt vettek a Polgármesteri Hivatal illetékes munkatársai, a Városi Közművelődési Intézmények dolgozói, a Viski Károly Múzeum igazgatója.

A város és a tájegység civil szervezetei (néptánc-egyesületek, hímző- és pingáló asszonyok) a dokumentációhoz szükséges anyaggyűjtéssel, ismereteik átadásával segítették a jelölés munkáját. A jelölés elkészítése során több alkalommal konzultáltunk, kikértük véleményüket és segítségüket.

A szakmai előkészítés alapja a Viski Károly Múzeum hosszú évtizedeken keresztül végzett intézményes, helyi néprajzi kutatása. A munkában a Múzeum igazgatója, Romsics Imre teljes szakértelmével, a szakmai anyag elkészítésében való hathatós közreműködésével vett részt.

A néptánc, népzene témában segítséget nyújtott Bencze Károlyné és Farkas Éva együttes-vezető, koreográfus.

A jelölés mellékletében található filmet a város közművelődési Intézményei, a Múzeum és Televízió készítették.

5.b. Szabad elhatározásból fakadó, előzetes és teljes körű tájékoztatáson alapuló beleegyezés

Az érintett civil szervezetek, közösségek, egyének saját, szabad elhatározásukból, örömmel vettek részt a jelölés elkészítésének folyamatában. Az elkötelezettségükről szóló írásos nyilatkozatukat mellékletben csatoljuk.

5.c. Az örökséghez való hozzáférés szabályainak alkalmazásáról szóló nyilatkozat (lásd egyezmény 13/d/ii)

Kalocsa Város Önkormányzata biztosítja a rendezvényeken keresztül, hogy minden érdeklődő megismerhesse, tanulmányozhassa és gyakorolja a kalocsai népművészetet. A néptánc-egyesületek készek arra, hogy a kalocsai táncokat a táncklubokban az érdeklődőkkel elsajátíttassák. A Viski Károly Múzeum állandó és időszakos kiállításai, valamint kiadványai lehetővé teszik a kalocsai népművészet széleskörű megismerését. A Népművészeti Ház bemutatja az egykori kalocsai lakáskultúrát. A helyi médiák (sajtó, televízió) rendszeresen tudósít a népművészeti eseményekről, CD és DVD kiadványok lehetővé teszik a széleskörű hozzáférést a kalocsai népművészethez.

E kulturális örökséghez való hozzáférésnek nincsenek korlátozó szabályai (például titkos eljárás).

6. Dokumentáció

1. Fényképek: papír és CD
2. Filmek: Kalocsa szellemi kulturális öröksége (DVD)
3. Hangfelvétel: Kalocsai kiskocsmában (Vasárnap este a bálban) Kiadta: Kalocsai Múzeumbarátok Köre 2002.
4. Térképek:
 - a, országos: papíron és CD-n
 - b, regionális: papíron és CD-n
 - c, lokális: papíron és CD-n
5. Könyvek:
 1. Romsics Imre: Élő népművészet Kalocsán Kalocsa, 2002.
 2. Romsics Imre: Kalocsa és vidéke (Sárközi települések a Duna bal partján) Kalocsa, 2006.

Bibliográfia:

A kalocsai szállások táncai és táncélete. Tánctanítás, hagyomány. Oktatási segédanyag. [Bp.] Hagyományok Háza, 2007. DVD (A Kárpát-medence táncos öröksége 2.) Szakértő: Romsics Imre.

Bag, Decs, Jászság, Kalocsa. [Videódokumentum.] Rend. Kovács László. Bp. Muharay Elemér Népművészeti Szövetség, [2002.] (Magyar népi viseletek 1.) Szakértő: Romsics Imre.

Bárth János: Korai kalocsai hímzések. Bp. 1977.

Bárth János: A kalocsai szállások településnéprajza. Kalocsa, 1975.

Bárth János: A pota néprajzi csoport. Ethnographia. 1973. 564-570. p.

Bárth János: A szállás fogalma és típusai Kalocsa környékén. Ethnographia 1975. 235-275. p.

Bencze Károlyné: „Néphagyomány és közösség.” Kalocsa táncélete. Kézirat. Kalocsa, 1995.–

Tomori Pál Városi és Főiskolai Könyvtár helyismereti gyűjtemény.

Cserey József: Kalocsai kertek alatt... 130 magyar népdal. Kalocsa, 1964.

Eckert Irma: A kalocsai hímzés eredete és fejlődése. 1-2. rész. In Szegedi füzetek 1935/2. 55-64. p., 1936/3. 47-59. p.

Fejér Kati: Kalocsa kincse. Bp. 2006.

Gábor Lajos: Kalocsa-vidéki népművészet és népszokások. Kalocsa, 1937.

Gila János Folklórfesztiválok a Duna mentén. (1968-81) Bp. 2004.

Hegedüs László: Kalocsa és környékének táncélete In: Népünk hagyományaiból. Bp. 1956. 115-124. p.

Kalocsai kiskocsmában (Vasárnap este a bálban) Kalocsa, 2002. (CD) Szerkesztő: Romsics Imre.

Kujáni Ferenc: Adatok Kalocsa és vidéke népművészetéhez. Vigilia. 1961. 391-398. p.

Lengyel Györgyi: Király Ilus és a kalocsai népművészet mesterei. Bp. 1977.

Pécsiné Ács Sarolta: Kalocsa népművészete. Kalocsa, Városi Tanács, 1970.

Pécsiné Ács Sarolta: Kalocsa vidéki népi gyermekjátékok. Kalocsa, 1978.

Romsics Imre: A népművészet és a népi iparművészet a népművészet példáján In MaDok füzetek 1. Budapest 2003. 29-39. p.

Romsics Imre: Adatok a homokmégyi női népviselet XX. századi történetéhez. In In memoriam Sztrinkó István. Debrecen, 1994. 265-289. p.

Romsics Imre: A kalocsai szállások táncélete In Kalocsai kiskocsmában – kísérőfüzet.

Romsics Imre: Élő népművészet Kalocsán. Kalocsa, 2002.

Romsics Imre: Kalocsa anno... Kalocsai fotográfiák. Kalocsa, 1999.

Romsics Imre: Kalocsa népművészete. In Homokmégy. Tanulmányok Homokmégy történetéből és néprajzából. Szerk. Romsics Imre. Homokmégy, 1998. 371-448. p.

Romsics Imre: Kalocsai paprika anno... Paprika és cégtörténet. Kalocsa, 2001.

Verebélyi Kincső: Ünnepi szokások az esztendő rendjében. In Homokmégy. Tanulmányok Homokmégy történetéből és néprajzából. Szerk. Romsics Imre. Homokmégy, 1998. 503-562.